



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN



INDHOLD:

Arkivar *Hans Ellekilde*:

„Fok“, „Hundneg“ og „Basse“ imellem
Aabenraa og Flensborg Fjord

Nr. 11. 14. Aarg.

1. Maj 1938.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4
BRØRUP

GRAM

KØLEANLÆG

for ethvert Formaal

Brødrene Gram A/S
VOJENS.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København
Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.



Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf 59.

Odense.

Jernstøberier



Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydske Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10—12 og 2—4.

VEJEN.

Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE

træffes pers. Tlf. 514: 11-12.

Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Sønderjydske Teglintustri

Nordre Fasanvej 127

Telf. C. 4520 — Taga 1700 —

Taga 1717 — København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Drænrør

Alle Bygningsartikler



P. A. KRUUSE

cand. pharm. — O D E N S E

Fabrik: Kochsgade 29

Butik og Kontor: Flakhaven 1

Telefon 227

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 140.000 Medl. 1050 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,7 Mill. Kr

Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telf. 383-14078



Adda

Korsetterne virker slankende, sidder eminent og er behagelige i Brug.

Tømmer, Træ og Finerhandel

Hindenburgs Eftf.

Rentemestervej 56 . Central 1627 og 6269

Georg Eckardt

Manufaktur en gros og Fabrikation

København K.

Telefon 5357

Købmagergade 60

Adams Transport Co.

Transport- & Speditions-Aktieselskab
Grundlagt 1884

Transport Spedition Flytning Opbevaring

København, Danasvej 30
Aarhus, Dynkarken 43

Alfred Benzon A/S

København

C. 194

Halmtorvet 29

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
O D E N S E

Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5
SØNDERBORG

Jydsk Hypotekforening

Aarhus

Benyt

Mommark Færgen

Den korteste, smukkeste og billigste
Forbindelse til og fra Sønderjylland
og det sydlige Udland.

Telf. Over Tandslet 7824
Telf. Faaborg 11

Det kgl. oktr. alm. Brandassurance- Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højboplads 10
København K.
Telf. Cent. 447

H. A. GRUBERTS SØNNER

Aktieselskab

Metalvarefabrik

Frankrigsgade 40

København S.

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. - Plan sendes.
Magdalen Lauridsen.

Forsikrings-Aktieselskabet

N O R D E N

København K.

Vestre Boulevard 34.

Telefon 8844

Charlottenlund Travbane

Løbedage i Maj:
den 1., 4., 8., 11. og 15.

Totalisator

Musik

Restauration

Amager Travbane

Løbedage i Maj:
den 18., 22., 26. og 29.

Totalisator

Musik

Restauration

N. C. Kloster

Spedition - Eksport af Landbrugsprodukter

Haderslev.

Specialvogne med maskinelle Køleanlæg til Transport af Kødvarer og Fjærkræ.

Møblerfabriken **METRO** - Aarhus - Danmark

Manometre, Termometre m. m.

Måmmen & Drescher

Aarhus

København



Buhl's
Sundheds-
Korset



Kun siges med
den vishede
Guarantierede

**NORDISK
KORSETFABRIK**

Amaliegade 37 - København K - Telefon 11 328

Den økonomiske Husmoder bruger

„Dan“ Margarine

Margarinefabriken „Nordslesvig“
(I. S. Eilersen)
Slotsgade 17, Haderslev. Telf. 744.
Vogn overalt i Slesvig

Kjøbenhavns Maskinistkskole.

Statsanerkendt Lærestanst.

Kursus til Maskinisteksaminer, Elektroinstallatørprøven for Maskinister, Motorpasserprøven, Kedelpasserprøven, Den kommunale Elektroinstallatørprøve. Program tilsendes, og alle Oplysninger gives ved Henvendelse til Skolens Kontor,

Nørrebrogade 5, København

daglig 18-20 (Lørdag undt.)

Aage Gormsen

Sagfører, cand. jur.

Vejen

Telefon 236

Telefon 236

Andels-Kautionsforsikrings-Selskabet

Rosenørns Alle 1.

København V.

Telefon 2728

Kautionsforsikringer.

„Fok“, „Hundneg“ og „Basse“ imellem Aabenraa og Flensborg Fjord

Af Arkivar Hans Ellekilde

I Hovedmassen af den danske Høstoverlevering opfattes det sidste Neg som en gammel Kvinde. Det er Tilfældet paa Sjælland, hvor det sidste Neg kaldes Kælling; paa Fyn, hvor det sidste Neg snart kaldes Kællingen, snart den Gamle; i Østjylland, hvor det sidste Neg oftest kaldes den Gamle, og i Vestjylland helt ned til det vestlige Sønderjylland, hvor det sidste Neg kaldes Enken. I mere begrænsede Omraader af Danmark opfattes det sidste Neg som en gammel Mand, nemlig ikke sjælden i Østjylland, hvor dette Neg ogsaa kaldes den Gamle; i Vejle Amt ned til Kolding Fjord, hvor det sidste Neg kaldes Gammelmand, og i Vendsyssel, hvor det sidste Neg kaldes Stodderen. I Midtjylland, Haderslevvegnen og Angel opfattes det sidste Neg som et Barn, Søn eller Datter af Mejereren af det sidste Neg som Negets Fader og Bindersken af det sidste Neg som Negets Moder. I det indre Midtjylland kaldes det sidste Neg for Drengen eller Høstdrengen, men dets »Fader« og »Moder« har ikke noget særligt Navn. I Haderslevvegnen, det vil sige Egnen fra Kolding Fjord til Aabenraa Fjord, kaldes det sidste Neg for Fiseneg eller oftest Fiseneg og Negets »Forældre« Fisfar og Fismor. I Angel kaldes det sidste Neg for Fok og dets »Forældre« for Fokfar og Fokmor. I Egnen mellem Flensborg Fjord og Aabenraa Fjord samt paa Øen Als synes Benævnelserne Fokfader og Fokmoder foreløbig at være ganske ukendt. Fokken opfattes her i Reglen ikke som et Barn, men som en ung Høstpige, og Navnet Fok anvendes i den bedste Overlevering oftest om det sidst opstukne Neg, der bliver ført hjem paa det sidste Læs i Skikkelse af en hvidklædt Høstpige. En ganske lignende Opfattelse

knytter sig i det nordlige Sønderjylland til den paa det sidste Læs hjemførte *Fiskær v*, der ogsaa i den yngste Nutidsoverlevering hjemføres udpyntet som en hvidklædt Høstpige; i Taps i de otte sønderjydske Sogne, Danmark beholdt i 1864, endda i hvid Kjøle pyntet med røde Roser. Om det sidst bundne Neg bruger man i Sundeved og Als foruden Benævnelsen *Fok* ogsaa Benævnelsen *Hundne g*. En sjælden Gang kan ogsaa den vestjydske Benævnelse *Enken* forekomme paa det sidst bundne Neg, saaledes i Varnæs, ligesom »den gamle Mand« i Egen paa Als. I Midtlandet Nord for Statsgrænsen kan man, ligesom vi tidligere har set i Haderslev Amt, bruge Benævnelsen *Basse* om den store af flere Neg sammensatte Negfigur paa det sidste Læs. Høsthjælpereskikken, der er saa stærkt udbredt i Sognene Nord og Syd for Kongeaaen, hvor »Høsthjælperen« til efternøgende Naboer kaldes *Fissemanden*, er paa vort Omraade kun lidet kendt, og »Høsthjælperen« bærer i saa Fald kun Navnet *Fok*, ikke f. Eks. *Fokkemanden*. Som Helhed kan vi sige, at Overleveringen i vort Omraade staar paa et yngre, langt mindre oprindeligt Standpunkt end baade i Angel og Haderslevne. Den oprindelige Hjembæring af det sidste Neg af Negets »Forældre« i Spidsen for de øvrige Høstfolk, der kendes i Angel og i de nordligste sønderjydske Sogne, er næsten altid opgivet til Fordel for den festlige Hjemkørsel af det sidste Neg i Skikkelse af en hvidklædt Høstpige under Jubelraabene »Fok, Fok Hurra«. Derfor er Overleveringen om det sidst bundne Neg desværre i temmelig høj Grad gaet i Opløsning, og vi kan undertiden træffe det vistnok fra fynsk Overlevering laante Negnavn *Hundneg* (Nybøl i Sundeved, Kejnæs, Oksbøl og Nørborg Landsogn paa Als), det fra vestlig sønderjysk og nørrejysk Overlevering laante Negnavn *Enken* (Varnæs), det sydøstjydske Negnavn »Den gamle Mand« (Egen), eller vi kan i den daarligste Nutidsoverlevering ganske have tabt Navnet paa det bundne Neg (Kejnæs, Tandslet og Egen Sogne paa Als, Felsted og Kliplev i Aabenraa Amt). Men vi har ogsaa Optegnelser, hvor baade det sidste bundne og det sidste opstukne Neg kaldes *Fok*. Vi tager som Udgangspunkt en fortræffelig Optegnelse fra Kliplev, meddelt af den gamle Hædersmand, Jernbaneportør Hans Asmussen, Vejle, født den 5. November 1846 i Sandholm i Kliplev Sogn. Det gælder Forholdene i Kliplev Sogn, før han i 1866 som Optant for Danmark forlod Sognet.

Der var noget for Optagersken efter den Læ, der tog det sidste Skaar, at passe paa, thi blev det sidste Neg for lille, skulde hun, in-

den Aaret var omme, faa et Barn, og der var jo ingen anstændig Pige, der vilde have den Plet paa sig. Derfor passede hun paa, at det sidste Neg blev saa stort som muligt, med to eller tre Baand om. Da det var det sidste Neg, som blev høstet, skulde det ogsaa være det sidste, der blev forket op paa det sidste Læs, hvor Pigen tog imod det og klædte det ud til en Fok. Hun havde en Stok med sig, som hun stak igennem Neget; hun tog sine Høstærmer af, trak dem paa Stokken, et paa hver Side af Neget, det var Armene paa Fokken. Dernæst tog hun sin Flyhat (Helgolænder) og bandt den om Negets Top, bandt sit hvide Høstklæde foran paa det, og saa var Fokken færdig. Saa samledes der gerne flere paa Vognen, og i staaende Stilling kørte de, idet de raabte Fok, Fok, Hurra! indtil de kom til Aflæsningsstedet. Her blev Fokken klædt af og lagt til Side, da Neget skulde tjene til Fugleføde om Julen. Vor gamle Røgter tog Neget under sin Varetægt, da han havde i Erfaring, at hvis et Kreatur blev sygt, og det fik en eller to Haandfulde af Fokkens Straa med Kærne, blev det rask. Det sidste Neg blev bundet af Mængfoder (dvs. Blandingssæd), bestaaende af graa Havre, seksradet Byg og Vikker, undertiden ogsaa blandet med Sommerrug. (Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 21 og 44).

Vi kan i denne mærkelige og interessante Optegnelse studere, hvorledes det sidste Neg er næsten paa samme Tid Barn og ung Kvinde, og hvorledes det er baade Personlighedsneg, som anskuet i menneskelig Skikkelse og Offerneg for Himlens Fugle og for Staldens Kvæg, først og sidst indeholdende en særlig helbredende Kraft overfor det syge Kvæg. Vi gaar nu over til en Optegnelse fra Nejs i Broager Sogn i Sundeved fra 1909, der vistnok kan tages som typisk for den ældre, mere velbevarede Overlevering om det sidst bundne og det sidst opstukne Neg i hele vort Omraade mellem Aabenraa og Flensborg Fjord.

Man skal fange Haren i det sidste Neg, dvs. i Kornet, før det er høstet og bundet i Neg. Sidste Neg hedder »e Fok«. Den, der har bundet e Fok, faar en ekstra Snaps ved Høstgildet. Der bliver en Fok ved hver Slags Korn, og hvis en faar e Fok ved hver Slags, kan del blive mange ekstra Snapse, som det kan blive drøjt nok at bære hjem. Naar Høstfolkene er færdige med at høste eller meje, samler de sig i Haven ved Kaalen, stryger Leerne og truer nu med at afmeje Kaalene. Husmoderen maa saa skynde sig at hyde dem ind til en Skænk og love dem Høstgilde. Det sidste Læs kaldes ligesom sidste Neg »e Fok«. Et Neg bliver udklædt som Høstkvinde, alle eller saa mange som muligt kommer op paa Læsset, man har den udklædte paa Læsset, man kører rundt til Naboerne og synger »Fok, Fok, Hurra!«, og saa faar man en Skænk hvert Sted. Før kørte man helt op til Broager fra Nejs, men nu kører man kun til de allernærmeste Naboer. Til Høstgilde faar man Risgrød, Steg og Aal, med Øl og Snaps til. Senere faar man Kaffe og Kage. Mandfolkene fik Kaffe og Punse, Kvind-

folkene en Bolle Puns. Nogle spiller paa Redekam eller Harmonika, og saa danser de. Det gør vi i Køkkenet. Høstgildet holdes, naar det passer bedst. Det er hen efter Høsten. Og alle, der har været med at høste eller binde op eller har gjort noget Slags Høstarbejde, skal med. Saadan gaar det til nu. (Gaardejer Hans Hansen, Nejs, Broager, til Poul Bjerger 1909.) Sml. ogsaa de til denne Optegnelse hørende, her gengivne to Billeder at »stryge for Kaalen« og af Hjemkørslen af det sidste Læs.



Der stryges for Kaalen. Broager Sogn 1909.

Særlig nær ved den mere oprindelige angelske Overlevering staar en Optegnelse, vistnok fra Dynt i Broager Sogn eller maaske fra Dybbøl, optegnet den 6. Januar 1893 til Feilberg af Kasper Jensen i Gjerup ved Visby. Her er der, som saa ofte i den angelske Overlevering, Kappelstrid mellem Karlen, der mejer, og hans Optagerske, der binder det sidste Neg, om, hvem der skal have Fokken. (Se Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 29.)

Det hedder i denne Optegnelse fra Sundeved: »Den, der binder det sidste Neg, faar »e Fok« og skal have en Snaps ved Høstgildet. Dersom Pigen faar sidste Neg bundet, før Karlen er færdig med at stryge Leen, faar han »e Fok«. Karlen tager somme Tider et bredt Skaar, for at den, der kommer efter, kan tage Resten og faa »e Fok«. Vedkommende bliver drillet. »E Fok« bestod forhen af en »trebundet Kjær«, (dvs. Kjærv af tre sammenbundne Neg), jo større, jo



Fokken hjemkøres i Broager Sogn 1909.

bedre. Den pyntedes med Blomster og Trægrene, og somme Tider pyntedes ogsaa Hestene med Løv og Blomster i Panden. Nu pyntes »e Fok« som fin Dame. Vognene kører omkring i Byen, og Børnene, som sidder omkring »e Fok« paa Læset, raaber af alle Kræfter: »Fok! Fok! Fok! Hurra! Fok! Fok! Fok! Hurra!« osv. »Hær do faat »e Fok«, hed det i Høst blandt sundevedske Bønder. (Delvis anført i Feilbergs Jydske Ordbog Tillæg, S. 152). Meddelelsen har gjort Optegnelser om »Plovøl« fra Dybbøl og fra Dynt i Broager Sogn.

I den øvrige Fokoverlevering fra Als, Sundeved og Aabenraa Amt har det sidst bundne Neg enten et helt andet Navn end Fok, nemlig Enken, Gammel Mand eller Hundneg, eller Neget spiller slet ingen særskilt Rolle, idet alt samler sig som i et Brændpunkt om det sidst opstukne Neg, der her betragtes som den egentlige Fok. Vi begynder med en fortræffelig Optegnelse fra Varnæs, hvor det sidst bundne Neg efter vestjydske Forbilleder kaldes Enken. Denne Enke er opfattet som et helt andet Neg end det sidst opstukne Neg, der benævnes Fokken.

Naar det sidste Skaar hugges, og den, der binder op, er en Dreng, spørges han tit: »Fangede du Haren?« Det sidste Neg kaldes »Enken«. Hvis en Dreng eller Karl faar dette at binde, skal han have Enken; faar en Pige det, skal hun have den gamle Mand; derfor er der ingen, som holder af at binde det. Naar man har ophøstet, gælder det om

at narre Husmoderen ved at komme før hjem end ventet og snige sig om til Kaalen for at hugge en Kaaltop af. Man stryger imens drabeligt paa Leerne. Husmoderen maa da skynde sig ud med Snaps og Smaakager til Høstfolkene for at bjærge Kaalen. Skikken kaldes »at stryge for Kaalen«.

Det sidste Læs af Høsten (Boghveden ikke medregnet) kaldes Fokken. Dette Navn gælder særlig et Neg, som pyntes med Blomster eller udklædes som en Høstpige. Undertiden udklædes ogsaa en Skole-dreng eller Skolepige som Fok. Foklættet maa kun være en Rest, og der skal køres i Trav med det, medens alle, der er kommet med at hente det, i et væk raaber »Fok, Fok, Hurra!« Sædvanlig pyntes Hestene ogsaa med Blomster. Naar Foklættet svinger op for Hoveddøren, møder Husmoderen for at opvarte med Snaps og Kager. Om Aftenen holdes Fokgilde, hvorved der bydes Kaffe med Kager og senere Kaffe-punser. Paa en Gaard i Varnæs brugtes tidligere en Forrider foran Foklættet; det hed sig, at han skulde løfte Portstangen af for Fokken. For at kunne dette, skulde han tømme et Vinglas fuldt af Brændevin.

Høstgilde holdes, naar Rivningen er kørt hjem, og i det hele taget alt Arbejde vedrørende Høsten er tilendebragt. Alle, der har deltaget i Høstarbejdet, medbydes, selvom de kun har hjulpet nogle Timer. Der bydes først Oksekødsuppe (frisk Såb), senere Kaffe og derefter Kaffe-punser. Ved Punsen giver Husbonden tit et Tilbageblik paa Høstens Gang og takker Folkene for trofast Slid. Der synges gerne meget, og er der en, som kan spille, danses der ogsaa undertiden. (Seminarist Jes M. Jessen, Haslev Seminarium 1913, efter egne Oplevelser). (Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 51—52).

I Egen Sogn paa Als har vi et ejendommeligt Sidestykke til denne fortræffelige Varnæs-Optegnelse. Her kaldes det sidste bundne Neg med det gængse Vejle Amts Navn *D e n g a m l e M a n d*, men det sidst opstukne Neg paa det sidste Læs kaldes ligesom i Varnæs for Fok. Vi kan slutte med nogenlunde Sikkerhed, at baade det sidste bundne Neg og det sidst opstukne Neg oprindeligt saavel i Varnæs som Egen Sogn maa have heddet Fok, begge de to Negnavne Enken og Den gamle Mand er nok kun tilfældige Laan udefra, snarest fra Vestjylland og fra Vejle Amt.

Den sidste Dag, der høstedes i Sjellerup, Egen Sogn, gjaldt det om ikke at komme til at binde det sidste Neg, som, om jeg husker ret, kaldtes den gamle Mand. Var det en af de unge Piger, der bandt det sidste Neg, var det Tegn paa, at hun kun vilde blive gift med en gammel Mand. Naar vi saa kom hjem, stillede vi op ude ved Kaalhaven og begyndte at stryge Leen for Kaalen, som vi nu vilde høste. For at frelse Kaalen maatte Husmoderen nu komme med et Glas Vin eller lignende. Om Aftenen var der saa Ophøstgilde med Kaffe, Æbleskiver og et Par Punser. Naar det sidste Læs Neg kørtes hjem, blev den

sidste Kærve, bestaaende af tre sammenbundne Neg, pyntet med Løv og Blomster eller klædt ud som Høstpige og kaldt »Fokken«. Det var altid et mindre Læs, hvorpaa alle de Børn, der havde den mindste Tilknytning til Gaarden, og de Høstfolk, som var paa Marken, kørte med hjem under stadige Raab: Fok, Fok, Hurra! Der kørtes saa hen for Stordøren, hvor der blev givet en Skænk, mens Børnene fik et Glas Saftvand. Om Aftenen var der saa Fokgilde, som det tidligere Ophøstgilde, men med lidt rigeligere Punse. Naar om Efteraaret alt Udearbejde med Undtagelse af Pløjning var forbi, blev der holdt endnu et Høstgilde, kaldet Høstgrød. Man fik Risengrød, Kaffe, Æbleskiver og Punse efter en større Maalestok. Der blev saa drukket Skaaler for Husfader, Husmoder, Høstfolkene og andre. (Glarvester Peter Lassen, Rise, 1938, født i Egen Sogn o. 1875).

Paa Als kan det sidst bundne Neg kaldes H u n d n e g, det sidste opstukne Neg derimod Fokken eller Fukken. Det synes særligt at være Tilfældet paa Nordals, der ligger Fyn nærmest. Vi anfører Op-tegnelser fra Oksbøl og Nørborg Søgne.

I Oksbøl Sogn, Nordals, kaldes det sidst bundne Neg for »Hundneg« (Meddeleren antager: det hundrede Neg). Den som slog det, og den som bandt det, skulde have de fleste Snapse, og begge skulde de pyntes med Blomster. Ogsaa Le og Rive pyntedes. De, som nødigt drak, søgte at slippe for Hundneget, og de, som gerne tog en Taar, forsøgte at faa det. I det Hele var det altid en spøgefuldt Dag. (Udvandrereren G. H. Petersen fra Oksbøl til Fr. L. Grundtvig 1886). Samme Meddeler fortæller om det sidst indkørte Neg »æ Fukke«. Det blev



Fokken hjemkøres i Nørborgeggen 1924.

klædt med Mands- eller Kvindetøj efter Behag, og Hestene blev pyntede med Blomster og Grønt; alle Høstfolkene var med paa Læset. Saa kørte man fra Hus til Hus og raabte efter bedste Evne, mest: »Fukke, Fukke, Hurra!« Naturligvis blev der saa spenderet Snapse, og bagefter vankede der Æbleskiver. Om Aftenen var der Gilde og ofte Dans hjemme i Huset.

I Pøl, Nørborg Sogn, er e Hundneg (ligesom i Oksbøl) det sidste Neg, der høstes, men e Fugge det sidste Læs Kærve (ikke Rivelse), der køres ind. (Boelsmand Peter Grau, Pøl, Aug. 1909, til Marius Kristensen, sml. Danske Studier 1909, S. 156).

I Holmskov, Nørborg Sogn, kaldes det sidste Neg Hundneg. Under Høsten bliver det pyntet, og siden bliver det kørt hjem. Det sidste Læs kaldes et Fokkelæs, og Folkene paa det raaber »Fokke, Fokke, Hurra!«, mens de kører hjem. (Højskoleelev Christen Thomsen fra Holmskov, Høng Højskole 1911). Sml. Ussing: Det gamle Als, S. 45.

Nogle enkelte Optegnelser nævner kun det sidst bundne Neg **H u n d n e g e t**, men derimod ikke Fokken paa det sidste Læs, enten det saa er en Tilfældighed eller ej. Optegnelser af denne Art kendes fra Nybøl i Sundeved og fra Kejnæs paa Als.

Højskoleforstander Ole Jensen i Kvissel, født i Højerup paa Stevns, har som ung Mand tjent hos Gaardejer P. H. Moos i Nybøl, og kan derfor fortælle om Høsten i Sundeved: »Den første Dag vi høster, skal vi alle have Blomster i Hatten. Pigerne pyntede min, men jeg ved nu ikke, om det er en Regel, at de gør det for alle. Naar der er ophøstet, skal det sidste Neg, som kaldes Hundeneget, ogsaa pyntes med Blomster, og saa skal man hjem at stryge for Kaalene. Høstgilde kaldes her Skygrød. Vi spiser Risengrød og Steg og drikker Kaffe og en Puns ovenpaa. Saa sang vi nogle Sange med Fynd og Klem, derunder Ørnens Vinger, og saa til Slut rykkede vi op i æ store Stue eller e Pissel, som de unge her siger, og vi fik os en Svingom med en Puns til, hvor vi saa gjorde Slutning paa den Højtid.« (Sml. tidligere Tryk i Skattegraveren IX 1888, Nr. 624).

I Kejnæs vilde ingen ung Pige binde det sidste Neg i Høsten, »e Hundneg«. Den, som gjorde det, vilde komme til at ægte en gammel Mand. (J. Raben: Folkesagn fra Als og Sundeved 1923, S. 77).

Tilsvarende Tro kendes fra Tandslet og Egen Sogne paa Als, men her er det ret almindelige alsiske Navn paa det sidst bundne Neg **H u n d n e g e t** ganske glemt.

I Tandslet Sogn vilde ingen binde det sidste Neg; vedkommende Pige skal have en gammel Mand. (Aftægtsmand Kaad, Tandsgaard, til J. Brøndum Nielsen 1909, sml. Danske Studier 1909, S. 156).

I Elstrup, Egen Sogn, maatte Pigerne ikke binde det sidste Neg, for saa vilde de ingen Kæreste faa det Aar. (Husbestyrerinde Marie Hansen, Elstrup, født i Als Sønder Herred o. 1870 til Aug. F. Schmidt 1921). Sml. Det gamle Als S. 45.

I Aabenraa Amt har vi lignende Tro fra Kliplev og Felsted Sogn om det sidst bundne Neg, hvis formentlige Navn F o k er gaaet i Glemme.

I Søggaardsmark ved Kliplev siger man om den, der binder det sidste Neg, at hun faar en gammel Mand. Man skal her stryge for Kaalen, naar det sidste Korn er hugget. Det gælder om at passe paa, naar det sidste hugges, for da — siger man — smutter der en Hare ud derfra. (Husbestyrerinde Frk. Anni Borst, født o. 1886, til Axel Olrik 1913). Sml. her S. 195.

I Felsted Sogn holdt ingen Pige af at binde det sidste Neg, men man ved ikke hvorfor (Aftægtsmand Jørgen Iversen, født i Svejrup, d. 8. September 1838, til Poul Bjerger 1909).

I Kejnæs paa Als har man Tilløb til et Negnavn Den gamle Kvinde, maaske under Indflydelse fra Fyn.

Som Dreng blev Gaadejer Kr. Lassen i Østerby narret til at binde det sidste Neg, og saa drillede man ham med at sige, at han skulde giftes med »den gamle Kvinde«. (Sml. Danske Studier 1909 S. 156, Det gamle Als S. 45).

Hermed er vi færdige med de Optegnelser fra vort Omraade, der overhovedet interesserer sig for det sidst bundne Neg, enten det saa kaldes Fok, Enken, Den gamle Mand, Hundneget eller intet Navn har, og vi gaar nu over til de Fokoptegnelser, der kun interesserer sig for det paa sidste Læs opstukne, under Jubelraab hjemkørte sidste Neg, Fokken.

Jeg vælger først at fremlægge de mere tydelige Optegnelser, hvor Fokken aabenbart opfattes som en ung Høstpige. Jeg anser det for rimeligt først at anføre de mere udførlige, siden de mere knappe Optegnelser af samme Type, og jeg begynder med Optegnelser fra Als, gaar derefter over til Sundeved og sidst til Aabenraa Amt og Mellemslesvig. Jeg anfører først en ypperlig gammel Optegnelse, antagelig fra Ketting Sogn i Sønder Herred.

Naar alt Kjerveskorn var kommet i Hus eller sat i Stak, holdt man gerne et mindre Læs tilbage. Pigerne fik travlt med at udstaffere et Neg som et Fruentimmer og at pynte hende med Grønt og Blomster. Det kaldtes »en Fuk«, og med Fukken kørte man hjem i Gaarden. Der blev skænket for dem og opvartet med Æbleskiver, og derefter kørte man rundt i Byen. Vognen plejede at være fuld af Børn, og de raabte uafsladelig Hurra. Naar man kom hjem, holdtes et lille Gilde med Kaffe, Kaffepunsch og Æbleskiver. Og nogen Tid efter kom det egentlige Høstgilde, hvor der om Aftenen opvartedes med Steg, Punsch og Æbleskiver. Naboernes Folk blev gerne indbudt, og der blev danset en Del af Natten. Der er Spor af, at i ældre Tider

holdtes Høstgildet Mikkelsaften, hvad endnu er Skik paa Fyn og andre Steder. Det var gaaet ind paa Als, og her holdtes det en Dag, Familien i Gaarden selv bestemte. (Pastor Christen Knudsen 1911, født 17. April 1828 som Søn af Kromanden i Ketting, fra 1861 til 1867 Kapellan i Egen Sogn. Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI S. 45).

En fyldig og god Skildring har vi ogsaa fra Almsted i Notmark Sogn. Vi finder Optegnelsen en Smule præget af den alsiske Vaklen i Opfattelsen af Fokken som Høstmand eller Høstpige, men vi regner alligevel Optegnelsen til denne første mere oprindelige Gruppe, Fokken paa sidste Læs, opfattet som en ung Høstpige.

Det sidste Læs Kærvekorn, der blev kørt i Hus eller sat i Stak (Hæs), kaldtes »e Foklas«. Det var et lille Læs, som man holdt tilbage paa Marken for at gøre særlig Stads ved Hjemkørslen af det. En af Kærvene blev pyntet med hvide Klæder; det kunde være baade Mandfolke- og Kvindeklæder, men mest det sidste. Pigerne havde travlt med at gøre hende saa fiks og morsom som muligt og pryde hende med Grønt og Blomster; det kaldtes e Fuk eller e Fok; somme Tider kaldte man ogsaa alle Kærvene paa sidste Læs for e Fukker: »No komme vi mæ e Fukker«. Ogsaa Hestene, der trak Foklæsset, blev pyntede med Blomster. Saa tog alle Høstfolkene Plads paa Læsset omkring Fokken, og under Spøg og Løjer kørte Læsset hjem. De kørende raabte: »Fok, Fok, Hurra«, saa det gjaldede over Marken og gennem Byen. I hele den Tid e Fokker kom ind, hørtes der lystig Raaben fra alle Kanter, fra Gaard til Gaard og fra By til By. Det brugtes ogsaa at køre rundt til Naboer og Venner med e Fok, og det gav Spise og Drikke i Overflod. Den Aften havde vi Fokgilde hjemme i Gaarden. Hver Mand og Høstpigerne med fik deres Tvebak og Snaps, og somme Tide gav det mange Punser. (Kirsten Eriksen i Almsted, Notmark Sogn, til Lektor H. Ussing, Sorø, trykt i Ussing Det gamle Als 1926 S. 46—47).

Vi har ganske korte Optegnelser om Fokken som ung Pige fra Tandslet og Hagenbjerg Sogne.

I Tandslet Sogn kaldtes det sidste Neg æ Fok eller æ Fugge. Det faar Fruentimmerklæder paa. Det kjøres rundt i Byen, der vanker Skænk, og man raaber: »Fok, fok, Hurra!« (Aftægtsmand Kaad, Tandsgaard, til J. Brøndum Nielsen 1909. Sml. Danske Studier 1909 S. 156).

I Brandsbøl, Hagenbjerg Sogn, kørte man med den som Pige pyntede Fok ved Høstfesten fra Gaard til Gaard. (Otto Mensing: Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch II, S. 170).

Vi anfører nu en desværre ganske ustedfæstet Optegnelse fra Als, snarest vel Nordals, meddelt af en ung Højskolepige 1899, der ikke har opgivet sit Hjemsovn. Her har Fokken i det mindste i tidligere Tid været en ung Høstpige.

Den Dag Bønderne faar den sidste Del af deres Korn høstet, da faar Høstfolkene gerne et »Ophøstensgilde« om Aftenen, hvor det gaar meget morsomt til. Men det egentlige Gilde er dog »Fukgildet«. Den Dag man faar det sidste Korn i Hus, har alle travlt i Bøndergaardene. Store Kranse bliver bundne til at smykke Hestene med, et Neg bliver pyntet med grønne Grene og Blomster — før var det klædt ud som en Pige —, Hestene bliver pyntet, Neget sat oven paa det sidste Læs Korn, og hele Høstfolket kommer op paa Vognen. Saa kører de afsted, og der raabes nu saa kraftigt Hurra, at det kan høres rundt om i de omkringliggende Byer. I den Tid »Fukken« kommer ind, høres der Raaben fra alle Kanter, thi de kører fra Hus til Hus rundt i Nabobyerne. Om Aftenen er saa det store »Fukgilde«. Først faar de Risengrød og Æbleskiver og derefter Kaffe; lidt længere hen paa Aftenen begynder man at synge, og adskillige Taler bliver holdt. Saaledes gaar det nu til langt ud paa Natten. Det har været en glad Aften, thi nu er det store Høstarbejde sluttet, hvor enhver, der har kunnet, har maattet hjælpe lidt til. (Højskoleelev Frk. Anna Clausen fra Als 1899 til H. F. Feilberg). Sml. Jydsk Ordbogs Tillægsbind, S. 152.

I Sundeved kendes Fokken paa det sidste Læs som Høstpige i Ullerup, i Dybbøl og Broager Sogne. (Sml. her S. 187).

En Fok er det sidste pyntede Neg. I Reglen bindes flere Neg sammen og gives Skikkelse, helst som et Kvindfolk, ofte ogsaa kun ved Løvkviste i Toppen og til Arme i Siden. Det hedder »å kør e Fok ind«; »å øf mæ e Fok«, dvs. at raabe med Fokken; de raaber Fok! Fok! Hurra-a-a-a! Ofte kører man omkring til Naboerne og bliver da skænket hvert Sted; man bliver siddende paa Vognen. Paa denne er der »et Law ow'r e Haw'« dvs. et Lag Sæd over Vognfjælen. Har man faaet senere indhøstet end andre Folk »kan En it væ bekæn å øf mæ e Fok«. (P. Jessen, Ullerup, o. 1885 til Feilberg, sml. Jysk Ordbog I, S. 330, hvor Optegnelsen er lagt til Grund for Artiklen om Fok).

Fra Ullerup er rimeligvis ogsaa følgende Skildring af H. P. Hanssens Søstersøn, Kristen Andresen, født i Ullerup d. 8. September 1890, faldet i Verdenskrigen den 8. August 1916.

Gaar man i disse Dage hen ad Vejene, kan det hænde sig, at en eller anden allerede er færdig med Høsten og i Færd med at køre »Fokken« hjem. Den i Landsbyen, der faar Fokken først, raaber af alle Kræfter »Fok-Fok-Hurra!«, saa at hele Landsbyen skal vide, at han er først. Men den, der faar Fokken sidst, lister spagfærdig og tavs hjem med det sidste Læs, helst saaledes, at ingen ser det, for det vil han ikke være bekendt. Naar man for en halv Snes Aar siden kørte Fokken hjem, gik det altid lidt mere højtideligt til. De allerfleste havde da den sidste Kærve klædt ud som en Høstpige, prydet med prangende Blomster; naar saa alle, der var i Stand til at hænge paa det sidste Læs, var kommen op, blev Fokken stillet midt paa, og alle raabte af fuld Hals: »Fok-Fok-Hurra!«. Og naar saa Læsset svingede ind paa Gaardspladsen, stod gerne Mutter parat i Døren med

Kirsebærvin og »smaa Sorte«. Om Aftenen blev hele Mandskabet samlet til et lille Fokgilde, ved hvilken Lejlighed Fædrelandets Sange blev sunget. (Hejmdal d. 15. Aug. 1911.)

Kristens Farbroder, Højskoleforstander Peder Andresen, født 23. September 1860 i Ullerup, fortæller ganske kort om Skikken i sin Bog »Hjemstavns minder fra Sundeved og Als, S. 70: Vi holdt »Skyegrød« (Høstgilde). Der vankede Risgrød og Steg og senere en Puns. Vi kørte »Fokken« ind, det sidste Læs Korn med et pyntet Neg. Vi kørte i skarp Trav og raabte: »Fok, Fok, Hurra!«

Vi gaar derefter over til Optegnelserne fra Dybbøl og Broager Sogne.

I Dybbøl kaldte vi det sidste Neg »Fokken«. Det klædte vi ud som en Pige og satte det paa det sidste Læs Korn og kørte det hjem under Sang og Hurra. Saa legede Børnene med hende og dansede omkring. (Landarbejder Jørgen Petersen, Dybbøl By, født o. 1860, til Poul la Cour, Kongens Lyngby, 1920).

I Flensborg Avis den 20. Aug. 1905 meddeles der fra Broager (sml. S. 185): »Fok, Fok, Hurra!« raabes der nu daglig fra Kornlæsene af de glade Børn, som sidder rundt om det som Dame med Grønt og Blomster udpyntede sidste Neg. Det er en ældgammel Skik, som ikke kendes paa Vesterkanten, og som ingen nulevende kender Meningen med....

I Lundtoft Herred i det sydlige Aabenraa Amt kendes nye Optegnelser om Fokken som Høstpige fra Varnæs og Kliplev Sogne, og vi anfører nu de herhenhørende Vidnesbyrd (sml. S. 187 og S. 185).

Om Høsten i Bedstefaders Dage i Bovrup, Varnæs Sogn, fortælles i Jydske Tidende 19. Juli 1935 af C. T. C.: »Her fortælles først om den første Høstdag »Slorovsdag«, hvor Pigerne har sørget for, at alle Hatte var smukt pyntede med Blomster (sml. S. 190), før Høstfolkene med Leer og River drog ud til Marken, og hvor Husbonden tager sin Hue i Haanden og siger: »Stryg saa Leen og begynd Høsten i Guds Navn«, mens Høstfolkene stiller sig op ved Kornet. Om Aftenen vankede der »Slorovssop«, kogt paa fersk Kød, og bagefter vankede der Kød med Peberodssovs. Høsten i Bovrup var Slid, Høsten var Morskab, og Høsten var Højtid. De tre Ting var for de Gamle uadskilleligt forbundne. Og saa kom da den Dag, da det sidste Læs Kærveneg skulde køres hjem. Dette Læs kaldtes »e Foklæs«. En af Kærvene blev pyntet med Blomster eller klædt ud med hvide Klæder paa. Paa dette Læs, der aldrig var saa stort, tog Folkene tillige med en Vrimmel Børn saa Plads, og i skarp Trav gik det rundt i Byen til Venner og Bekendte, hvor man i Almindelighed blev godt beværtet, mest med vaade Varer. Om Aftenen samledes man i Loen til Høstgilde, en Fest, der regnedes til en af de største hele Aaret rundt.«

Den Optegnelse fra Kliplev, vi herefter anfører, har en særlig Ejendommelighed, som der er Tilløb til i den Optegnelse fra Var-

næs, som vi allerede Side 188 har anført, at ikke et udklædt Negmen en u d k l æ d t P e r s o n køres hjem paa det sidste Læs. Oplysninger om denne særlige Skik er især velkommen, den er meget sjældnen indenfor den rige danske Overlevering om det sidste Neg. (Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 51).

Naar de kører det sidste Læs hjem, bliver en stillet op paa Læsset, enten Karl eller Pige, mest en Pige, smukt pyntet med Blomster og smukke Klæder; desuden er der en hel Flok Mennesker ovenpaa. De andre kommer paa en tom Vogn bagefter. Alle raaber de: »Fok, Fok, Hurra!« Naar de kommer til Gaarden, faar de Smaasnøse og Kager; bagefter er der stort Gilde. (Husbestyrerinde Frk. Anni Borst, Søgaaardsmark, født o. 1886, til Axel Olrik 1913). Sml. S. 191.

Fokken som Høstpige kendes ogsaa i en Optegnelse fra Aabenraa 1894.

I Hejmdal for 11. September 1894 hedder det i en lille Notits »Fokken gennem Aabenraa«: I Gaar, skønt det var Søndag, maatte flere Landmænd her i Omegnen køre det sidste Korn ind. Sent i Aftes henved 7 Tiden kørte »Fokken« gennem Aabenraa Bys Storegade, under jublende Hurraraab fra Folkene paa Kornlæsset og Drengene paa Gaden. »Fokken« forestillede et uhyre langt Kvindfolk i Høstdragt. (Sml. ogsaa S. 202 Burkal.)

Vi gaar nu over til den Overlevering, hvor Fokken paa det sidste Læs tydeligt og klart opfattes som Mand, snarest som Høstkarl. Det er kun meget faa Optegnelser, hvor det udtrykkeligt er Tilfældet.

En Optegnelse, hvis Hjemsted formodentlig er Elstrup i Egen Sogn paa Als, meddeler: »Efter Høsten kørte man fra Gaard til Gaard med et halvt Læs Korn og havde en Høstmand »æ Fuk« med paa Vognen og raabte Hurra: Fuk, Fuk, Hurra — En, to tre — Fire, fem, seks — Syv, otte, ni — Ti, elleve, tolv«, og saa begyndtes der forfra igen. (Husbestyrerinde Marie Hansen i Elstrup, født o. 1870 i Sønner Herred, til Aug. F. Schmidt 1921). Sml. her S. 202, Burkal Sogn.

Snarest til denne Gruppe hører en Optegnelse fra Omegnen af Nørborg efter det indsendte, S. 189 gengivne Fotografi at dømme.

Paa Als har man en Fest, der hedder »æ Fuggegild«. Den fejres i Glæde over, at man har faaet det sidste Læs Korn i Hus. Gildet gaar for sig paa den Maade, at man smykker det sidste Læs Korn tillige med Hestene. Dette Læs faar saa Navnet »æ Fuggelas«. Paa Læsset sidder de fleste af Landsbyens Børn, og idet de rækker et pyntet Neg eller en Figur »æ Fugge« i Vejret, raaber de: »Fugge, Fugge, Hurra!« Man kører saa fra Gaard til Gaard, hvor man bliver beværtet. Om Aftenen er der saa Gilde i vedkommende Gaard, hvortil alle Høstarbejderne er indbudt. Efter Aftensmaden giver det ofte en Svingom paa Loen til en Harmonikas Toner. Medens dette staar paa, bliver »æ Fugge« stillet op i Hjørnet, men man maa stadig passe

paa, at den ikke bliver stjaalet, det er nemlig en meget yndet Sport. (Indsendt til Dansk Folkemindesamling af Seminarist J. Christiansen, Nordborg, 1924, der ligeledes har indsendt det gengivne Fotografii).

Langt flere Optegnelser anfører, at Fokken er pyntet i Menneskikkelse, uden at det desværre udtrykkelig angives, om denne Person er en Kvinde eller en Mand. Vi anfører ogsaa nu Stoffet i stedlig Orden, Als, Sundeved og Aabenraa Amt, og vi meddeler derfor først en Optegnelse fra Oksbøl Sogn i Nørre Herred.

Højskoleforstander Ole Jensen i Kvissel, født i Højerup i Stevns, der havde tjent hos Gaardejer E. Eriksen i Oksbøl, fortæller om Høstskik paa Als: Naar det sidste Læs Korn skal hjem, er der Sjøv. Den sidste Kjærv, der læsses paa, har Pigerne travlt med at pynte ud. Den kaldes Fuggen, og den bliver tidt udklædt som et Menneske og pyntet med Blomster. Hestene for Fuggelæset bliver omhængte med Kranse, og alle Mand kommer op at køre. En sidder bagi med en Flaske Brændevin, farvet med Saft. Nu gaar Toget fra Marken gennem hele Byen med Jubel og Raabet: »Fugge, Fugge, Hurra-a-a!« Hvor man møder nogen, giver man en Omgang, og Folk, der staar udenfor Husene, maa til Gengæld ind efter Flasken og give en Dram igen. Hos Naboen kører man ind i Gaarden og giver en Omgang, og saa kører man hjem og samles til Fuggilde, hvorved der beværtes med Risengrød og Kaffe samt Puns. Kvindfolkene holder ud med Karlene i et og alt. Dette har jeg oplevet en Høst paa Als. (Optegnelsen er tidligere trykt i Skattegraveren 1888 X, Nr. 389).

Til denne Gruppe hører ogsaa en ret udførlig, men desværre ustedfæstet Skildring i det slesvigholstenske Tidsskrift Die Heimat for 1. Septbr. 1906 (XVI S. XXXIII).

Paa vor Ø har endnu en gammel Høstskik holdt sig. Det sidste Læs Korn »Fokken« bliver under bestandige Raab »Fock, Fock, Hurra!« hentet hjem fra Marken. Et Kornhæg bliver omhængt med gamle Klædningsstykker og stillet i Midten af Læset. Hestene er smykkede med Kranse. Høstarbejdere og Børn sidder ved Siden af det pyntede Neg, og nu gør Vognen en Rundtur gennem Landsbyen. Naboer og Slægtninge rækker Arbejderne en Forfriskning. Ved Indkørselen i Gaarden bliver Fokken modtaget af Husfader og Madmoder. Om Aftenen bliver der fejret Fokgilde (»Fockgilde«), hvor der først bliver serveret Risengrød og derefter Steg. Efter Kaffen sørger den uundgaelige Puns for, at Gæsterne kommer i Steinning. Efter en Trækharmonikas Toner bliver der saa ofte iværksat en flot lille Svingom. (Meddelt af D. N. Christiansen, Sønderborg).

En anden Optegnelse fra tysk Side 1847, hørende til denne Gruppe om Fokken som Person uden bestemt angivet Køn, gælder baade Als og Sundeved. Den anføres ogsaa her paa Dansk.

Ved Hjemførelsen af det sidste Neg fra Marken bliver ofte et Neg, kaldet »Fuck«, klædt som en Person og smykket med Blomster, anbragt paa Læsset, og under Høstfolkenes Jubel bliver Hjemvejen tilbagelagt i hurtig Fart. Høstgildet (das Schnittermahl) bliver holdt den samme Dag. (Beiträge zur land-und forstwirthschaftlichen Statistik der Herzogtümer Schleswig und Holstein, gesammelt vom . . . Grafen Ernst Reventlow- Farve und . . . H. A. v. Warnstedt 1847, S. 125). Denne Meddelelse er sikkert Kilde til den i Jahrbücher für die Landeskunde IV 1861, S. 183, optagne Oplysning: »I Sundeved og Als bliver i Stedet for Høstkrans ofte et Neg »Fucke«, klædt som en Person og smykket med Blomster, sat paa den sidste Høstvogn og hurtig hjemkørt fra Marken under Høstarbejdernes Jubel.«

Af vore danske Optegnelser fra Sundeved hører en Optegnelse fra Sottrup til denne Type, den allerførste modtagne Besvarelse af Dansk Folkemindesamlings nye Spørgekort vedrørende det sidste Neg.

Paa det sidste Læs, æ Foklas, køres Fokken hjem. Det er en Høstdukke, bestaaende af en Del sammenbundne Neg. Fokken staar oprejst midt paa Læsset, der er mindre end de andre Læs, og alle Børnene er med oppe paa Foklæsset og raaber Fok, Fok, Hurra! Fok, Fok, Hurra! i det uendelige. Læsset blev kørt lige hjem. Aftensmaaltidet om Aftenen blev kaldt Fokgilde, men det var ikke noget egentligt Gilde. Det store Høstgilde blev holdt nogen Tid efter, ikke nogen bestemt Dag, og det blev kaldt Skyegrød. Alle, der havde hjulpet med ved Høsten, var indbudt. Havde Manden alene været med til Høsten, blev Kone og Børn indbudt med, og omvendt. (Bibliotekar Jacob Petersen, 1938, født i Varnæs den 25. Januar 1884.)

Tilsvarende Overlevering om Fokken kendes fra Graasten og Tinglev.

En ung Pige, Frk. Minni Jensen, født o. 1910, fortæller fra Graasten: »Naar det sidste Læs Korn eller Neg bliver kørt hjem, samles Børnene fra Gaarden og alle de, der har hjulpet til med Høsten, ude paa Marken, for paa Vejen hjem at raabe: »Fok, Fok, Hurra!« Saa mange som muligt kommer op paa Læsset. De, der ikke er Plads til, faar Lov at følge bag efter Vognen. Naar Læsset kommer hjem, bliver der serveret Æbleskiver og Saftvand (eller Vin) ude i Gaarden. Der bliver lavet en Fok. Det er et Neg, der bliver klædt paa med noget gammelt Tøj. Det kommer med op paa Læsset og bliver sat op imellem Kornet, naar det bliver læsset af hjemme i Laden. »Fokken« er der flere, som har afskaffet nu, men vi har haft den hjemme, mens jeg var Barn. I det hele taget bliver der lavet mest ud af »Fokkene« paa de Steder, hvor der er Børn.«

En Avisnotits fra Dybbølposten den 20. August 1921 meddeler fra Graasten: »Gaardejer Petersen, »Palæet«, fik i Gaar det sidste Læs Korn under Tag, og Traditionen tro med en hujende Børneflok og den kendte Straadukke paa Læsset.«

I Tinglev Sogn blev det sidste Neg paa Marken, Fokk, pyntet med Blomster og somme Tider med Hat og Klæder. Fokken blev holdt paa en Stang. Var Naboen ikke færdig med at køre ind, svingede man først ind i hans Gaard og op for hans Stordør. Om Aftenen, efter at der var spist, blev Fokken sat ind i Stuen og fik sig en Svingom, naar der blev danset. (Meddelelse til F. L. Grundtvig 1886. Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 64).

En enestaaende Oplevelse hidrører fra Felsted Sogn:

Hjemme i Felsted Skov havde vi et i Træ udskaaet Fokhoved liggende oppe paa Loftet, der blev taget ned hvert Aar og sat som Hoved paa Fokneget. (Oplysn. af Seminarielærer Cl. Eskildsen, 1937).

Vi gaar nu over til Optegnelser, hvor det nok fremhæves, at Fokken paa det sidste Læs blev pyntet med Blomster eller paa anden Maade, men hvor der ikke er Antydning af, at Fokken er blevet formet i Menneskeskikkelse. Det er saaledes Tilfældet i Optegnelser fra Ulkehøj, Lysabild og Kejnæs Sogne i Als Sønderherred.

Paa Saksgaard ved Sønderborg saa man forleden det smukke Syn, at »Fokken«, som det sidste Kornlæs i Almindelighed kaldes, blev kørt en Tur til stor More for Børnene. Hos Voksne vækkes der ved en saadan Lejlighed Minder om svundne Tider. Det var ogsaa et stateligt Tog; Kornlæsset var forspændt med fire blomstersmykkede Heste. Der var Ryttere paa de forreste Heste og en pyntet »Fok« paa Læsset. Og under Raabene »Fok, Fok, Hurra« fra en Snes kraftige Struber gik det i rask Tempo med det sidste Læs ad Hjemmet til, hvor Husmoderen præsenterede en lille Forfriskning. Det lader til, at det tyvende Aarhundrede vil søge at vække de fra vore Forfædre nedarvede gode gamle Skikke til Live igen, som i Sandhed ogsaa mangan Gang fortjener at holdes i Ære. (Hejmdal 17. Septbr. 1908 efter Dybbølposten 16. Septbr. benyttet Feilberg. Jydske Ordbog, Tillæg 152 b).

I Viby, Lysabild Sogn, kaldes det pyntede Neg eller det sidste Læs e Fugge, og det hed »Vi hæ fån e Fugge ind«. Man kørte rundt i Byen med den og fik en Snaps for hvert Bol (Landdagsmand N. C. Nissen, Viby, til Marius Kristensen 1909, Sml. Danske Studier 1909 S. 156).

Naar man paa Kejnæs kører sidste Læs Neg ind, pynter man Hestene og et Par Neg, og naar man saa kommer ind i Gaarden, raaber man »Fuk, Fuk, Hurra!« Man bliver da opvartet med Kager og Puns (Henrik Ussing 1909, Sml. Da. Studier 1909, S. 156).

Tilsvarende Optegnelser kendes fra Kliplev og Vest for Aabenraa.

En Avisnotits fra Hejmdal den 5. September 1908 meddeler fra Kliplev: Nu om Stunder er der ikke saa stort et Kapløb mere om at faa »Fokken« først hjem. Den gamle Skik fra før er ved at glemmes.

Den første Landmand, som tidligere først fik Fokken hjem, spændte Hestene for den tomme Vogn, Pigerne og Karlene smykkede baade Vognen og sig selv med Blomster. Et Kornneg blev sat paa en lang Stang, og saa gik det i fuld Fart langs Byens Gader under det stadige Raab: »Fok, Fok, Hurra!« (Sml. Jysk Ordbog Tillægsbind S. 152).

Fra Egnen mellem Aabenraa og Løgumkloster, maaske Bjolderup Sogn, i alt Fald fra et Sogn, hvor Løgumkloster Marked har nogen Betydning, stammer følgende desværre ustedfæstede Optegnelse fra Aaret 1881.

I Flensborg Avis den 25. September 1881, mærket T., hedder det: »Naar alt Kærvekorn er høstet, møder hele Arbejdspersonalet foran Husmoderens Kaalhave, og affinder hun sig ikke straks med Arbejderne ved et let Traktement, truer man med Kaalens Ødelæggelse. Det kalder man »at stryge for Kaalen«. Det sidste Kærvelæs, der føres i Hus, den saakaldte »Fok«, køres hjem under Sang og Klang. En Kærv (»Fokken«) er smykket med Baand og Blomster, Hestene have Blomster hist og her i Seletøjet, og Høstmandskabet raaber Hurra. Atter maa Moer ved Hjemkomsten have Kedlen varm. Det betragtes som en Ære at være første Mand i Byen med Fokken, og hvem der bliver sidst færdig, gør ingen videre Allarm. Naar saa endelig Marken er ren, kommer Høstgildet. Det har paa de forskellige Steder meget forskellige Benævnelser. Den almindeligste er »Skyvgrød«. Paa de Egne, hvor man holder »Opskær«, begynder Gildet sædvanlig med en solid Middagsmad. Andre benytter ogsaa Benævnelserne »Høstøl«. Mad, Drikke og Dans er naturligvis Hovedforøjelserne ved ethvert Høstgilde.

Vi har naturligvis ogsaa Optegnelser, der nok kender til et Foklæs og en Fok, men i Virkeligheden ikke meddeler det mindste om, hvorledes Fokken har set ud. Vi anfører for Fuldstændigheds Skyld ogsaa disse Opskrifter.

I Kolding Folkeblad for 9. September 1929 hedder det fra Als: »At den gamle Skik med, at det sidste Læs Korn, det saakaldte »Foklæs« med den pyntede Fok og glad Ungdom køres hjem til Gaarden under festlige Former og rungende Hurra fra saa vel de yngre som de ældre Høstmedhjælpere, endnu ikke er gaaet af Mode, kan man i disse Dage forvisse sig om paa Als, skriver »Dybbølposten«. Ligegyldigt hvilken Landsby man kommer til, saa hører man fra enten den ene Gaard eller den anden rungende Hurra, og man kan være sikker paa, at det er Foklæset, der svinger ind foran Laden. Frugten af et helt Aars Slid og Slæb er bjærget og bjærget godt, til Gavn ikke blot for Landmanden selv, men for hele Samfundet.

Lignende Optegnelser kendes fra Klipleve og Felsted Sogn i Aabenraa Amt.

Fra Bjerndrup i Klipleve Sogn skrives til Hejmdal d. 30. August 1906: Her paa Egnen er mange Folk saa vidt, at de har faaet dres

»Fok« i Hus. Det vil sige, at al Høsten er indbjerget. Men den smukke gamle Skik, der fulgte med »Fokken«, er ved at dø helt bort. Før var det derimod saadan, at den Mand, der først fik Kornet ind, kørte rundt med Byens Børn, der var iført Søndagsklæder og smykkede med Blomster. Under hele Køreturen raabte Børnene, saa højt de kunde: »Fok! Fok! Hurra!« (Sml. Jysk Ordbog, Tillæg S. 152).

I Svejrup, Felsted Sogn kaldtes det sidste Neg æ Fok. Alle skulde saa op at køre (paa det sidste Læs). »Saa sang de vel?« spurgte jeg. »Nej, de skraalte blot: »Fok, Fok! Hurra!« Alle, der havde været med ved Høsten, skulde med til Høstgildet, og man kunde byde enkelte andre med. Det blev holdt, naar det passede bedst. Folk kom til Aften og kunde faa Suppe, Kød og Risengrød; det kunde være lidt forskelligt (Aftægtsmand Jørgen Iversen, født i Svejrup d. 8. September 1838 til Poul Bjerger 1909).

Det er kun sjældent, at det sidst opstukne Neg ikke har noget særskilt Navn. Det gælder en ældre Optegnelse, vistnok fra Egnen syd for Statsgrænsen (maaske N. Haksted Sogn), men dog næppe uden Sammenhæng med Aabenraaegnens Opfattelse af det med Baand og Klædningsstykker som en ung Pige pyntede Neg.

Tæt udenfor Landsbyen indhentedes de af et Læs, der i rask Fart kom ned ad Vejen: Hestene var smykkede med Rosetter af Aks og vilde Blomster, Kusken havde et flagrende Baand om Hatten, ved Siden af ham sad et Par Piger i hvide Spensere og med blomstersmykkede Hatte. De holdt en Fork i Vejret med et Neg, pyntet med Tørklæder og Baand og raabte Hurra, Hurra! Nu er de færdige med Høsten og bringer det sidste Læs hjem (Lægen Hother Tolderlund i »Synsmandens Pibe« i »Fortællinger« af Dr. H. 1860, S. 154). I en ældre lidt afvigende Redaktion af denne Fortælling, trykt i »Folkekalenderen for Danmark« 1854, S. 65—76, hedder det S. 66, at det er en Karl siddende mellem to Piger med hvide Spensere og runde Hatte med Kranse, som holder et Neg, pyntet med Tørklæder og Baand, paa den oprakte Fork.

Ligesom vi paa Als har et særskilt Navn for det sidst bundne Neg, æ Hundneg, i Stedet for det ældre og mere oprindelige Negnavn Fok, har vi i Sønderjyllands Midtland et nyt ejendommeligt Navn for det sidste Neg paa det sidste Læs nemlig Navnet B a s s e. Paa Foknegsomraadet Syd for Aabenraa Fjord kendes Benævnelser Basse foreløbigt i Ravsted og Burkal Sogne, paa Fiskærvsomraadet Nord for Omraadet kendes Navnet Basse, som jeg har oplyst i min Afhandling Det sidste Neg i Haderslevegnens Overlevering i Sønderjydsk Maanedsskrift, Juni 1937 (S. 231), i Ø. Løgum, i Løjt, Ager-skov og Hjerndrup Sogne. I Hellevad og Rise var æ Basse Navn paa det sidste Læs, men vi ved endnu ikke sikkert, til hvilket af de to

nordslesvigske Omraader med Fisneg og Fok, at **Hellevad og Rise Sogne** hører. Basse betyder ikke Vildbasse, Vildsvin, men det særlig store Neg eller Samling af Neg.

I Ravsted Sogn er Bassen et vældigt stort Neg, der bindes saa tungt som muligt, at den, som forker Kornet op, for Alvor kan faa sine Kræfter prøvet. Bassen er paa det sidste Læs, og det sættes ind øverst under Mønningen. Det var omvundet med en Mængde Baand.



»Basse« i Rens, Burkal Sogn 1936.

for at Karlen skulde have rigtig Besvær med at faa det hele op under Mønningen, hvor det skulde sidde. (Meddelt Feilberg 1885 af ukendt Meddeler fra Ravsted, sml. Jysk Ordbog I S. 53 b).

Fra det store Grænsesogn Burkal har vi to Optegnelser om Bassen, som vi her skal anføre, først en Skildring med Titlen: Det sidste Kornneg »Basse, Basse højdu«.

Hvem mindes ikke den Herlighed og Glæde, naar det sidste Læs Korn kørtes hjem fra Marken i gamle Dage. For 50 Aar siden var jeg med til at lave en »Basse« paa Ageren, der forslog noget. Se en Basse var jo et Monstrum, eller en Samling af de sidste Kornneg af kolossale Dimensioner. Pointen var jo: At markere Afslutningen og at skabe en glad og fornøjelig Stemning blandt alle Høstfolkene, Hus-

bond og Madmoder iberegnet. Naa, vi lavede en Basse paa 20 Neg — en ordentlig Karl ude østerpaa, og saa gik det efter endt Dagværk fra Kornageren, hvor de gølge Stubbe dominerede, hjemad under Sang og Klang. Man sang paa de Tider rørende Kærlighedsviser om »Troskab indtil Døden« og lignende sentimentale Stykker. Jeg husker især Amsterdamvisen om den strenge Adelsmand, der nægtede at give sit Samtykke til Datterens Trolovelse med en Sømand. Visen er sikkert paa femten Vers, mindst. Ogsaa Visen om »Hjalmar og Hulda« holdt for. Under Harmonikaspil gik det (mod Sædvane) i Skridtgang med det sidste Læs Korn. Hjemme var man parat til at *tage imod*, og især fik »Bassen« et rigtigt godt Hurra! Nu kom Aflæsningen fra Vognen og op i Kornstænget. Det bragte Moro. Ja, før i Tiden var der Poesi, Liv og glade Dage. (Meddelt 1937 af Overpostpakmester R. Jessen-Schmidt, Aabenraa, født i Ø. Højt 1871, men opvokset i Burkal Sogn, hvorfra Optegnelsen ligesom flere andre, ikke i denne Sammenhæng anførte, smukke Høstminder stammer. (Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 47).

Vi anfører derefter en Optegnelse paa Egnens Folkemaal fra Rens i Burkal Sogn.

Vi haj en »Basser« oven o e siest Las, der var minner end di anner. Rundt i e By, mens vi sång oppe po de — it mere næ den saa. E Basser: Skørt mæ Bælte, en Dug om e Hoed, å en Hat o — Stokke te Arme. Ven alt var høstet, haj vi Opskår. Alle, der haj hjolpen ve e Høst, var mæ. Vi fik Vinsuppe å Flæsk. Så bløv der danset å drukket te e Morgen. De siest Opskår, æ hær væn mæ te, var övver o Vestergaarde i Burkal, æ var 21 Aar (1900). (Gaardejer Christian Lorenzen, Rens, født 1879, til stud. mag. Anker Olsen, Høng, 1936).

Som det vil fremgaa af det af stud. mag. Anker Olsen tagne Billede af »æ Basser«, er der i Virkeligheden Tale om en Fok i Mandsskikkelse, svarende til den Opfattelse af Fokken, vi har i den modsatte Udkant af vort Omraade, Nørborg paa Als (S. 195).

Vi kan ogsaa have det modsatte Forhold, en »Basse« lavet af flere Neg, der bærer Navnet Fok. Det er Tilfældet i en Optegnelse fra Egnen omkring Aabenraa, som Otto Mensing benytter i sin store slesvigholstenske Ordbog (II S. 171).

I Aabenraaegnen bandt man ved Indkørslen af det sidste Korn flere Neg sammen (dette Bundt hed da »Fock«) og lagde det paa en tom Vogn, som saa kørte hjem i hurtig Fart med Høstarbejderne. Den tilsluttende Festlighed kaldte man »Fokøl« (paa Tysk gengivet Fock-beer).

Som allerede antydet i min Indledning er det kun ganske faa Vidnesbyrd, vi har om den Skik at anvende Fokken som Høsthjælper for efternølende Naboer, ikke mindst i Sammenligning med

den Legion af »Fissemænd«, der kendes i Sognene Nord og Syd for Kongeaaen. Jeg kender kun Vidnesbyrd fra Toftlund, der normalt hører til Fissenegsomraadet og fra Klipleve, men jeg kender ikke et eneste Vidnesbyrd fra det sydlige Fokomraade i Angel om den nord-slesvigske Høsthjælperkik.

I Hejmdal Nr. 220 den 20. September 1894 findes der en Notits: »En »Fok« tilbyder sig som Natvægter.« Det hedder her: En pyntelig Fok (Fissemand) har i de sidste Dage rejst rundt paa Egnen ved Toftlund for at tilbyde Efternølere sin Hjælp ved nu snart at faa Kornet af Marken. I Gaar Morges fandt Folk ham posteret ved en Havrestak paa en Mark nær ved Byen. Han var forsynet med en Anbefalingskrivelse og ansøgte om at faa den nye Natvægterpost i Toftlund, da der nu ikke var mere at gøre med Høstarbejdet paa Marken. Om han faar Embedet, vides ikke. De fleste under ham det gerne!

I Hejmdal for 8. Oktober 1907 findes der et længere Stykke: »E Trolde blev afsløret.« Det hedder her: En Gaardejer i Klipleve fik for nogle Dage siden «Fokken» hjem; i den Anledning blev der afholdt en Fest paa Gaarden for de Folk, som havde deltaget i Høsten. Ved et saadant Høstgilde er det Skik og Brug, at der drives Løjer; saaledes gik det ogsaa her. Et Kornneg blev forsynet med Hoved og Ben, en stor Hat, et Par Støvler, kort sagt, Kornneget lignede snart en Mand. Derefter tog en af Pigerne Dukken og satte den saa paa Naboens Forstue, saaledes at naar Døren blev lukket op, var Skikkelsen usynlig. Saa bankede Pigen et Par Gange paa Døren og forsvandt. Naboen sad just i god Mag og Ro i Sofaen. Da der saa blev banket paa Døren, raabte han: »Kom ind!« Men da der ingen kom ind, gik han selv udenfor, hvor alt dog var tyst og stille, og som Følge af Skumringen kunde han intet se. Da han atter vilde begive sig indenfor, fik han Øje paa Skikkelsen bag Døren, det gav et Sæt i Manden, og Historierne om Varsel, Spøgelser og Trolde fo'r som et Lyn op i ham og satte Blodet i hamrende Bevægelse. Den Tanke gik igennem hans Hjærne at den roligt staaende Person var Trolden selv (c: Fanden selv) i Menneskeskikkelse, og Følgen var, at han ikke vovede sig indenfor. Til al Lykke kom der en Mand, som vilde ind i Huset, og nu fik Naboens Tanker Luft med det Udbrud: »Kom hen og se, her stær e Trolde ind!« De to Mænd blev en lang Tid staaende og stirrede paa den forfærdelige Troldskikkelse, og først da der kom en tredie Person til Stede, gik man løs paa Trolden. Da saa kort efter Troldmagerne kom til, endte hele Historien med et fornøjeligt Latterudbrud. (Sml. Fra Dansk Folkemindesamling VI, S. 78—79).

Jeg vil gerne til Afslutning anføre en Udtalelse fra det berømte grundlæggende Værk om det sidste Neg i den mellemeuropæiske Overlevering, den tyske Folkemindeforsker Wilhelm Mannhardts epo-

kegørende Værk *Mytologische Forschungen* 1884 S. 328. Mannhardt siger her: »I det sydlige Jylland, Nordslesvig og Angel, kalder man den af det sidste Neg dannede, som Person (Mand eller Kvinde) udstafferede Dukke, »den eller die Fok, Focke, Fucke«, en Benævnelse, som jeg paa dette Sted ikke vil gaa nærmere ind paa«. Vi kan konstatere, at Mannhardt tager fejl, vi kan fastslaa, at han har været ganske utilstrækkelig underrettet om det sønderjydske Materiale. Han kender ikke noget til de sønderjydske Benævnelser Fisneg, Fiskærv og Fissemand, der optræder i Omraadet fra Kolding Fjord til Aabenraa Fjord, og han udstrækker derved Fokkens Nordgrænse for langt imod Nord. Fokkens Nordgrænse er Aabenraa Fjord. Mannhardt er heller ikke klar over, at Fokken i Angel og Fokken i Eggen mellem Flensborg Fjord og Aabenraa Fjord med Als har udviklet sig i hver sin Retning, saaledes at man kan have Møje med at konstatere det fælles Udspring.

Det fælles Udspring er efter min Opfattelse, at det sidste Neg, Fokken, opfattes som et *B a r n*, hvis Moder er Bindersken af det sidste Neg. Jeg anfører en Optegnelse fra det sydlige Omraade, fra Grumtoft i Angel, som just paa dette Punkt staar nær ved det fælles Udspring for Skikken Syd og Nord for Flensborg Fjord.

I Landsbyen Dollerup i den østlige Del af Grumtoft Sogn var det o. 1910 den Pige, der bandt det sidste Neg, som fik Fokken, og hun var saa Fokmoder indtil næste Aars Høst. Naar de havde opmejet, blev Fokken bundet paa den Rive, hvormed det sidste Kornneg af Aarets Høst var blevet taget op. Fokken var bundet af Georginer, røde og hvide, og saa lidt Korn af hver den Slags, der den Sommer var høstet paa Ejendommen. Fokmoderen, som bar Riven, hvorpaa Fokken var bundet, gik i Spidsen for de øvrige Høstfolk, der var med paa Marken, hjem til Gaarden med Fokken. Leerne blev strøget foran Husdøren, og før de holdt op dermed, maatte Husmoderen komme ud til Folkene og skænke en Snaps til hver af dem, da de ellers gav sig i Lag med at meje Grønkaalen. Riven med Fokken blev bundet fast paa et saadant Sted, at den var synlig for alle, der kom forbi Gaarden. Et Par Aftener senere blev alle de, der havde været med til at meje og binde Kornet, indbudt til Fokfest, dog kun for saa vidt som de havde hjulpet til med at meje eller binde al Slags Korn, som blev avlet paa Gaarden.

Om Hjemkørselen af det sidste Neg fortællens i Langballe, ligeledes i Grumtoft Sogn.

Naar man er naaet saa vidt med Høsten, at det sidste Læs skal hentes, da begiver baade store og smaa sig ud paa Marken, førende en Krans af Korn med sig. Er det sidste Neg læsset paa og Læsestræet bundet, saa tager den Karl, der har læsset, en Fork og stik-

ker den ned i Læsset, hvorpaa han faar Høstkransen rakt op paa Læsset. Kransen fastgør han paa Forken. Nu kommer alle op paa Læsset for at køre med hjem. Der køres under Sang og Lystighed Byen rundt, og naar man efter dette er kommet hjem og har faaet Læsset i Hus, saa tages Kransen ned af Læsset og faar nu Plads ved Indkørselen til Gaarden, hvor den faar Lov til at henstaa, indtil Fuglene har fortæret Kornet. Alle indbydes nu til Kaffe og Kager, og mange Steder faar man sig ogsaa en Svingom. (Arbejdsmand Andreas Lorenzen 1931).

Jeg henviser dem, der vil kende mere til den angelske Overlevering om Fokken, til min Afhandling »Det sidste Neg i dansk Folkeoverlevering«, hvor der er anført ikke helt faa Optegnelser fra Angel, eller til Sønderjydske Maanedsskrift November 1937, hvor der findes anført Fokoptegnelser fra Svans, optegnet af den trofaste, dansksindede Arbejdsmand Andreas Lorenzen i Damholm i Angel. Men det er iøvrigt ikke nødvendigt at anføre mere end disse to typiske Opskrifter fra Grumtoft Sogn i Angel, for at Læseren skal faa et Indtryk af, i hvilken Retning den samlede angelske Overlevering hælder bort fra det fælles Grundlag for Overleveringen Syd og Nord for Flensborg Fjord. Høstkransen paa det sidste Læs er, saa vidt jeg foreløbig ved, ganske ukendt i den sønderjydske Høstoverlevering fra Kolding Fjord til Aabenraa Fjord. Det er en smuk, tysk Herregaardsskik, meget udbredt i det nordlige Tyskland og derfra bredende sig til danske Herregaarde, især paa Lolland, Falster og Sjælland. Denne tyske Høstkrans omformer i Angel det oprindelige sidste Neg Fokken, saa at det kommer til at bestaa ligesom Høstkransen af Sæd af alle de Arter, som dyrkedes paa Gaarden, og af Efteraarets farverige Blomster. Ofte træder et Erstatningsneg i det oprindelige, blomstersmykkede sidste Negs Sted. Nord for Flensborg Fjord, i det ivrigt dansksindede Als og Sundeved med Aabenraa Amt, gør derimod Indflydelsen fra de danske Øer sig stærkt gældende, og efter ødansk Mønster opgiver man Hjembæringen af det sidste Neg og anser det for festligere at føre det sidste Neg hjem paa det sidste Læs, udklædt i Menneskeskikkelse. Men mens denne Menneskeskikkelse paa Fyn og Langeland er en gammel Kvinde, fastholder det østlige dansksindede Sønderjylland, at det er en ung Pige, et Idealbillede af den unge Høstpige. I det nordlige sønderjydske Omraade faar vi, som jeg tidligere udførligt har godtgjort i Sønderjydske Maanedsskrift Juni 1937 baade en Hjembæring af det sidste Neg, Fisneget, og en Hjembørsel af den sidste Kærv, Fiskærven.

Jeg vil ikke her gentage, hvad jeg udførligt har fremsat i Sønderjysk Maanedsskrift i Juni 1937 og i Fra Dansk Folkemindesamling VI, men jeg vil understrege, at ogsaa selve Folkeoverleveringen viser det selvsamme Billede af Forholdene i Sønderjylland, som vi kender paa anden Maade: et fælles Grundlag for Overleveringen Syd og Nord Flensborg Fjord, bundende i ældre dansk Kultur, og saa alligevel en meget tydelig Voksen bort fra hinanden, hidrørende fra, at Nord for Flensborg Fjord droges Hjerterne til det gamle Moderland Danmark, men Syd for Flensborg Fjord var Hjerterne bjergtagne af den folkefremmede Tyskhed, saa Folket her glemte baade Fædreland og Modersmaal og gav sig Tyskheden i Vold, syngende af fuld og urokkelige Overbevisning, som den elvertagne Hr. Bøsmere i Folkevisen til den forlokkende Elvermø:

I Elverhjem er jeg født og baaren,
og der er alle mine Klæder skaaren,
og her staar I min Fæstemø,
med Eder vil jeg baade leve og dø.

Aktieselskabet
Glud og Marstrands Fabriker
Uplandsgade 20

DANIA
GASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Banken for Skanderborg og Omegn
Kontortid 10—3 — Telefon 516 og 517
Skanderborg

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa
„Sønderjydske Maanedsskrift“
Kr. 6.00 aarlig.

A/s BRØDR. BRINCKER
GREISDAL HAMMERVÆRK PR. VEJLE
Grundlagt 1867
Grebe, Forke, Spader, Roehakker, Haveredskaber, Høstleer, Ma-
skinknive, Vognaxler, Plovskær, roterende Grussorterer m. m.

A/s FAKSE KALKBRUD
Frederiksholms Kanal 16 Telefon Central 9123

GØDNINGSKALK
98 pCt. kulsur Kalk (am. Latitude) i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passer 1 mm Sigte

Ja - men
Jemas
Kaffe
smager bedst

Frøbrønde
for alle møbler og Skabene
Gul Sølv og Kølben. Etter alle
egen Import

Dansk Andels Ægexport
Vestervoldgade 7 & 9
Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE **ÆG**
stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

Skal man til og fra
Sønderjylland
benytter man
Sydfyenske Jernbaner

Kornhandel Akts.
A. HÜBSCH
København Hellerup

Start Dagen med
Abild Most

Eneforhandling ved
A. W. Kirkebye

Forlang
Mogenssen & Dessau's
Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos Deres Manufakturhandler.
Garanteret
sol- og vaskeægte Farver.
Bemærk
det plomberede Garantimærke.
Vælg det bedste —
det gør vi.

Frøcontoret
(for undersøgt Mærkfrø)
(Grundlagt 1887)
KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvrirkende Kontrol.
Antager Frøavlere.

Eriksen & Christensen
Aktieselskab

Korn- og
Foderstoffer Esbjerg

Hotel
ALSSUND
SØNDERBORG
Telefon 70 og 352

vis a vis Slot - Park - Strand

VERITAS

BUNKER OIL STATIONS

COPENHAGEN - ESBJERG - SONDERBURG

STOCKHOLM - GOTHENBURG

HAMBURG - ROTTERDAM - ANTWERP

MANUFACTURERS OF MARINE LUBRICANTS

STOCKS AT ALL PRINCIPAL PORTS IN THE WORLD

Alfred Olsen & Co. A/s
KVÆSTHUSGADE 3 - COPENHAGEN

Lichtinger's

Cigarillos

er de bedste.

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
Ollerup.

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,
Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

**Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn**

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLEV

VÆVESKOLEN

„ASKOVHUS“

Vævestuen „Askovhus“
Sønderborg

Silkeborg Husholdningsskole
Statsanerkendt m. Barneplejeafd.
Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad.
5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes 1 April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Støt de

sønderjydske

Indsamlinger

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

NOVO

**Terapeutisk
Laboratorium**



**Ndr. Fasanvej 213
København N.**